

2. Конституція України: Відомості Верховної Ради України.1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020. р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.

4. Ізовітова Л. Особливості карантинних обмежень мають бути враховані судами в інтересах захисту прав громадян. URL: <https://hcj.gov.ua/news/golova-naau-lidiya-izovitova-osoblyvosti-karantynnyh-obmezhen-mayut-byty-vrahovani-sudamy-v>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Кондратюк Я.С.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

На сьогодні надання безоплатної правової допомоги залишається досить актуальним питанням та є невід'ємною складовою ознакою будь-якої демократичної країни світу. Це пов'язано з низкою факторів, а саме: низька правова обізнаність щодо способів захисту прав та законних інтересів, неможливість отримання кваліфікованої допомоги адвоката через фінансовий критерій тощо. Дослідженням цієї проблеми займалися безліч науковців. До авторів, які займалися дослідженням цього питання в Україні, можна віднести наукові праці, дисертації та статті таких дослідників як Н.М. Бакаянова, Т.В.Варфоломєєва, А.М.Бірюкова, Є.В.Васьковський, Ю.М.Грошевий, І.Ю.Гловацький, С.В.Ківалов, А.В.Молдован та багатьох інших.

Перш ніж перейти до розгляду проблематики надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні, слід звернутися до історичних основ виникнення інституту надання безоплатної правової допомоги. Надання безоплатної правової допомоги має давню історію. Історичні корені цього інституту сягають далекої давнини – безоплатна правова допомога існувала й існує, здається, скрізь, там де і існує право, незалежно від епохи, країни чи суспільства. Аналізуючи історичні джерела та юридичну літературу,

можна знайти відомості у різні історичні періоди і в різних країнах, де було забезпечення правовою допомогою тих прошарків населення, які внаслідок певних обставин та причин не могли захистити свої права і потребували професійного захисту. Прикладом є інститут патронату у Стародавньому Римі, коли патрон надавав допомогу в суді без винагороди. З часом така діяльність стала професією, за здійснення якої бралася плата, часто надто висока.

Захист прав та свобод людини, їх утвердження та забезпечення є головним завданням будь-якої демократичної держави. Конституція України гарантує дотримання основних прав людини і серед них важливе місце посідає право на отримання кваліфікованої правової допомоги. В окремих, передбачених законодавством випадках, це надання безоплатної правової допомоги. Безкоштовна юридична допомога, як один із проявів соціальної держави, що піклується про своїх громадян, протягом всього існування державності тією чи іншою мірою забезпечувалась державою. Звертаючись до історії, можна стверджувати, що інститут захисту прав та свобод громадян таким, яким ми знаємо його на теперішній момент, виник задовго до виникнення сучасного громадянського суспільства. Водночас цікавою є сама історія його становлення та еволюціонування, а також динаміки розвитку з моменту його правового оформлення.

Конституція України зазначає, що кожен громадянин України має право на професійну правничу (правову) допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. (ст. 59 Конституції України) [1].

Безоплатна правова допомога надається переважно адвокатами з прийняттям до уваги загальноприйнятих моральних принципів та правил адвокатської етики з метою сприяння реалізації прав і свобод людини та громадянина, захисту цих прав і свобод, їх поновлення у разі порушення, забезпечення однакового доступу до правосуддя. Враховуючи поняття законодавця можна стверджувати, що безоплатна первинна правова допомога – це державна гарантія, яка виявляється в інформуванні особи про її права та свободи, відновлення у випадку порушення тих чи інших прав і свобод, порядок їх реалізації тощо. Саме така допомога включає послуги: надання правової інформації, консультації та роз'яснення з правових питань, складення документів правового характеру, крім документів процесуального характеру, допомога в доступі до вторинної правової допомоги та медіації.

Закріплене на законодавчому рівні положення про безоплатну правову допомогу слугує однією з найважливіших гарантій відкритості судового провадження, яка забезпечує реалізацію прав та основоположних свобод людини та громадянина. Спеціальний закон розглядає її як правову допомогу, яка гарантується державою і повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Щодо порядку надання допомоги адвокатами, то у п. 4 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» йдеться про те, що

особливості укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами встановлюються законом, який регулює порядок надання цієї допомоги [2]. Ця норма має бланкетний характер і знову повертає до Закону, ст. 21 якого визначає, що після прийняття рішень про надання безоплатної вторинної правової допомоги Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначає адвоката, який надає цю допомогу на постійній основі за контрактом. З цього також можна зробити висновок, що роль центрів з надання безоплатної вторинної допомоги суто організаційна. До їх повноважень входять ухвалення рішень про надання або відмову у наданні цієї допомоги, забезпечення складання процесуальних документів, участі захисника, здійснення представництва, укладення контрактів та договорів з адвокатами тощо [3].

Адвокат зобов'язаний діяти у відносинах з клієнтом сумлінно, добросовісно, здійснювати захист в повному обсязі відповідно до потреб клієнта та вимог діючого законодавства. З метою своєчасного виявлення некомпетентності адвоката у зв'язку з необхідністю захисту прав, свобод та інтересів осіб, які звернулися за допомогою діюче законодавство передбачає заміну такого адвоката на іншого відповідно до спеціалізації [4, с. 376]. Роль адвоката в наданні вторинної допомоги пов'язана з виконанням ним певних функцій. Превентивна функція полягає у наданні консультацій клієнтам щодо правил поведінки під час розгляду справи. Це дозволяє останньому підвищити власний рівень праворозуміння, під час судового засідання вибудувати правильну лінію захисту, дотримуватися процесуального порядку поведіння у суді. Відновлювальна функція тісно пов'язана із представницькою, оскільки у результаті представництва адвокат за допомогою власного досвіду, спеціалізації, стажу роботи та правових інструментів може поновлювати порушені права. Крім цього, вона може реалізовуватися й у випадку, коли адвокат надає консультації особі стосовно її дій у тих чи інших ситуаціях.

Якщо право на безоплатну правову допомогу не буде забезпечено, то це призведе до порушення прав людини. Проте фінансування такої допомоги має бути більш досконалим. Воно здійснюється за рахунок видатків Державного бюджету України, але законодавець не вказує в яких розмірах здійснюється фінансування. На жаль, реалізація такого права має дещо проблематичний характер і досить часто проявляється неефективний аспект надання професійної допомоги. По-перше, в законі відсутній стандарт якості надання правої допомоги, до суб'єктів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, не висунуті вимоги стосовно професійного рівня та його ділової репутації. По-друге, залишається неврегульованим питання порядку й розміру оплати послуг юриста, за яку він погодиться їх надавати [5, с. 12]. Чітко не прописаний контроль за дотриманням порядку надання правових послуг адвокатами, отже це говорить про низьку якість надання

правової допомоги, що дає зробити висновок про неналежну реалізацію гарантії, наданою Конституцією України. Головними чинниками низької якості безоплатних правових послуг є неефективна система підготовки юристів, недостатньо високі вимоги до суб'єктів надання правової допомоги, недостатнє фінансування безоплатної правової допомоги, де останнє в свою чергу позбавляє стимулювання адвокатів. Водночас, система безоплатної правової допомоги наразі не передбачає жодних критеріїв для надання такої допомоги малозабезпеченим особам, не встановлюються часові рамки для перевірки фінансового стану особи і в результаті досить часто відмовляють в наданні правової допомоги тим, хто її потребує, без урахування фінансового статусу особи [6, с. 124].

Отже, така гарантія як безоплатна правова допомога є необхідною умовою існування нашого суспільства, внаслідок низької правової культури пересічний громадянин не може у повному обсязі керувати своїми діями, складати документи тощо без допомоги третьої особи, а саме адвоката. Проте, законодавчому органу влади слід звернути увагу на регламентацію якості, обсягу та повноти надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 31.10.2020).
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Атамасов А.В. Порядок надання безоплатної правової допомоги адвокатами згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Часопис Київського університету права*, 2013, №1 ст.376-380.
5. Глотов М. Особливості безоплатної правової допомоги в Україні. *Юридичний вісник України*. 2011. № 38 (24-30 вересня). С. 12.
6. Єфіменко М.Ю. Функції адвоката у цивільному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип 4. Т.1 С. 121-124.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Владишевська Вікторія Вікторівна***